

ЗАСТАВА: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ*Проведено бібліометричний аналіз наукової літератури за ключовим словом “застава”*

Постановка проблеми. У багатьох правових системах розроблена й закріплена в законодавстві та судовій практиці система заходів, завданням яких є забезпечити інтереси кредитора в разі невиконання чи неналежного виконання боржником зобов'язання. Ці заходи є різноманітними в різних країнах, серед них є як класичні, відомі ще римському праву, так і нові. Однак усі вони стимулюють боржника до належного виконання своїх зобов'язань і надають певні гарантії на випадок його

неплатоспроможності. У більшості країн основними способами забезпечення виконання зобов'язання є завдаток, неустойка, порука, гарантія, застава, утримання.

Застава є одним із найпоширеніших способів забезпечення виконання зобов'язань і в той же спосіб забезпечення виконання зобов'язань, який призводить до значної кількості спірних питань, що досить часто вирішуються в судовому порядку (рис. 1).

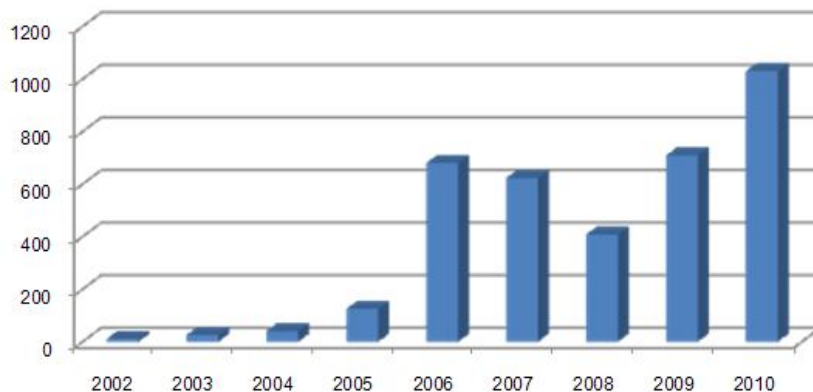

Рис. 1. Динаміка розгляду судових спорів, пов'язаних з порушенням умов договорів про заставу¹

Причинами наведеної на рис. 1 тенденції до зростання кількості судових спорів, пов'язаних з порушенням умов договорів про заставу є як суто юридичні (некоректне формулювання умов договорів про заставу, неналежне оформлення документів, що підтверджують право власності на майно, передане (прийняте) в заставу тощо) так і економічні, зокрема облікові (неналежна організація обліку збереженості майна, прийнятого (переданого) в заставу, неправомірне списання з балансу (прийняття) на баланс об'єктів застави без переходу права власності на них тощо). Все вищевикладене свідчить про наявність ряду невирішених проблемних питань щодо організації та методики бухгалтерського обліку операцій із заставою в Україні та підтверджує актуальність теми дослідження.

Також слід вказати на відсутність комплексних досліджень з питань оцінки вартості різних видів застави, у тому числі специфічних – фінансових інструментів, інтелектуальної власності, майна аграрних підприємств. Зокрема, залишаються недостатньо дослідженими основні підходи та способи оцінки вартості біологічних активів, потребують подальшого удосконалення концептуальні підходи до організації процесу оцінки вартості заставного майна оцінювачами і кредитними установами.

Дане питання досліджували російські та українські науковці Г.І. Андрєєва, С.Г. Арбузов, О.Є. Бажанов, О.О. Бассова, О.В. Берегуля, Д.С. Волковський, М.М. Геєнко, Б.М. Гнатківський, О.Л. Гринько, Є.А. Дядько, О.О. Євтух, О.М. Калівошко, А.С. Кірізєєва, В.А. Костюк, Г.Ю. Марченко, К.В. Паливода, О.В. Пилипець, Н.П. Погорельцева, В.Ю. Прокопенко, І.А. Романютін, Т.О. Сірош, А.В. Тіней, Р.О. Ткаченко, О.В. Тригуб, О.І. Ярошенко.

Мета дослідження. Виявлення проблемних питань обліку, контролю та аналізу операцій із заставою та запропонованих шляхів їх вирішення з використанням методу бібліометричного аналізу наукової літератури про заставу.

Викладення основного матеріалу дослідження.

Відповідно до Закону України “Про заставу” та Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) кредитор має право в разі невиконання боржником (заставадцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення з вартості заставленого майна переважно перед іншими кредиторами. Застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду. Застава на підставі закону застосовується незалежно від волі сторін при відповідних правовідносинах, передбачених законодавством. Предметом застави може бути будь-яке майно (зокрема річ, цінні папери, майнові права), що може бути відчужене заставадцем і на яке може бути звернене стягнення. Предмет застави залишається у заставадця, якщо інше не встановлено договором або законом.²

Для аналізу загального обсягу дисертацій та наукових статей за даною тематикою здійснено вибірку дисертацій, в назві яких зустрічається категорія “застава” або окремі її види в національних бібліотеках України³ та Російської Федерації⁴. На основі отриманих результатів проведено аналіз дисертаційних досліджень в розрізі наукових ступенів та спеціальностей, а також виявлено ступінь висвітлення питань щодо даного способу забезпечення виконання зобов'язання у наукових публікаціях.

Україна. Здійснивши вибірку у Електронному каталозі авторефератів дисертацій Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського⁵ за ключовими словами “застава”, “іпотека”, “заклад” виявлено 63 автореферати дисертацій на здобуття кандидата і доктора наук за різними галузями та спеціальностями, захищені протягом 1995 – 2010 років (табл. 1).

² Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua-tenders.com/legislation/codes/23703>, ст.576

³ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

⁴ Российская государственная библиотека [Электронная библиотека] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sigla.rsl.ru>

⁵ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua> 10.11.2010 р.

¹ Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>

Таблиця 1. Групування за спеціальністю та ключовим словам "застава", "іпотека", "заклад"

Науковий ступінь	К-ть	Частка	Автори
1	2	3	4
За ключовим словом "застава"			
К.е.н.	1	2,08	Сірош Т.О.
Д.е.н.	–	–	–
К.ю.н.	11	22,92	Виговський О.І., Данченко Т.В., Донченко Ю.В., Дякович М.М., Кізілова О.С., Мальцев Д.О., Нижний С.В., Пучковська І.Й., Сидор В.Д., Шевцова Ю.В., Шкрум Т.С.
Д.ю.н.	–	–	–
За ключовим словом "іпотека"			
К.е.н.	24	50,00	Андрєєва Г.І., Арбузов С.Г., Бажанов О.Є., Басова О.О., Берегуля О.В., Волковський Д.С., Геєнко М.М., Гнатківський Б.М., Гринько О.Л., Дядько Є.А., Євтух О.О., Калівошко О.М., Кізілєєва А.С., Костюк В.А., Марченко Г.Ю., Паливода К.В., Пилипець О.В., Погорельцева Н.П., Прокопенко В.Ю., Романютін І.А., Тіней А.В., Ткаченко Р.О., Тригуб О.В., Ярошенко О.І.
Д.е.н.	2	4,17	Євтух О.Т., Савич В.І.
К.ю.н.	9	18,75	Герц А.А., Гришук Н.В., Другова В.А., Журавель А.В., Квіт Н.М., Малий В.Ю., Першин В.Г., Рев'юк Н.В., Чанишева А.Р.,
Д.ю.н.	–	–	–
За ключовим словом "заклад"			
К.е.н.	–	–	–
Д.е.н.	–	–	–
К.ю.н.	1	2,08	Загорулько О.А.
Д.ю.н.	–	–	–
Разом	48	100	–

Виходячи з отриманих даних можна зробити висновок, що більша частина досліджень виконувалася за напрямом економічних наук. Кількість дисертацій в межах економічних спеціальностей нараховує 27, що становить 56,25 %, в межах юридичних спеціальностей – 21, що становить 43,75 %. Найбільшу кількість дисертацій було захищено за ключовим

словом "іпотека" на здобуття кандидата і доктора економічних наук. Жодної докторської дисертації не захищено з юридичних наук. За ключовим словом "заклад" захищено всього одну роботу на здобуття кандидата юридичних наук. Деталізацію наукових робіт, захищених в Україні в розрізі спеціальностей наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Аналіз дисертаційних досліджень в розрізі спеціальностей

Шифр	Спеціальність	Ступінь	К-ть	Частка
1	2	3	4	5
Економічні науки				
08.00.01	Економічна теорія та історія економічної думки	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.00.03	Економіка та управління національним господарством	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.00.05	Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.00.08	Гроші, фінанси і кредит	к.е.н.	12	25,00
		д.е.н.	1	2,08
	Разом по спеціальності		13	27,08
08.00.11	Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.01.01	Економічна теорія	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.04.01	Фінанси, грошовий обіг і кредит	к.е.н.	6	12,50
		д.е.н.	1	2,08
	Разом по спеціальності		7	14,58
08.05.01	Світове господарство та міжнародні економічні відносини	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
08.07.03	Економіка будівництва	к.е.н.	1	2,08
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
Юридичні науки				
12.00.01	Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень	к.ю.н.	2	4,17
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		2	4,17
12.00.03	Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право	к.ю.н.	11	22,95
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		13	27,12
12.00.04	Господарське право, господарсько-процесуальне право	к.ю.н.	1	2,08
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	2,08
12.00.06	Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право	к.ю.н.	4	8,33
		д.ю.н.	–	–

Продовження табл. 2

Разом по спеціальності			4	8,33
12.00.07	Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право	к.ю.н.	1	2,08
		д.ю.н.	–	–
Разом по спеціальності			1	2,08
12.00.09	Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність	к.ю.н.	2	4,17
		д.ю.н.	–	–
Разом по спеціальності			2	4,17
Разом			48	100

На підставі даних, наведених в табл. 2, можна констатувати, що найбільша кількість досліджень виконувалися за економічним напрямом. Кількість дисертацій в межах економічних спеціальностей нараховує 27, що становить 56,25 % в межах юридичних спеціальностей – 21, що становить 43,75 %. Але варто зазначити, відсутні роботи на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук зі спеціальності 08.00.09 (08.06.04) - Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

(за видами економічної діяльності), що свідчить про недостатність розкриття проблем бухгалтерського обліку та контролю операцій з заставою.

Значну роль в бібліометричному аналізі займає аналіз динаміки, який дає можливість визначити активність досліджень в певний часовий проміжок, а також визначити фактори, що обумовили дану активність зважаючи на певні часові рамки. Результати такого аналізу представлені в табл. 3.

Таблиця 3. Групування захищених дисертацій за роками

Рік	Економічні науки		Юридичні науки		Разом
	Кількість				
	к.е.н.	д.е.н.	к.ю.н.	д.ю.н.	
1995	–	–	1	–	1
1996	–	–	1	–	1
1997	–	–	1	–	1
1998	–	–	1	–	1
1999	–	–	–	–	–
2000	–	–	–	–	–
2001	–	–	–	–	–
2002	–	1	–	–	1
2003	–	–	2	–	2
2004	1	–	–	–	1
2005	6	–	4	–	10
2006	2	–	2	–	4
2007	–	–	4	–	4
2008	6	1	1	–	8
2009	4	–	2	–	6
2010	6	–	2	–	8
Всього	25	2	21	0	48
Разом	27		21		

Відповідно до отриманих даних, питанням заставних операцій в Україні останнім часом науковці приділяють все більше уваги. Найбільше захищено дисертацій в 2005 році. А з 1999 по 2001 рр. не захищено жодної дисертації за даною темою. Тенденція до підвищення уваги пояснюється розвитком

ринкових взаємовідносин, реформуванням цивільного законодавства України та недосконалою існуючою нормативною базою з заставних операцій.

Аналіз географії захисту дисертаційних досліджень (рис. 2) вказує на існування відповідних наукових центрів, що пов'язано з формуванням освітньо-наукових закладів.

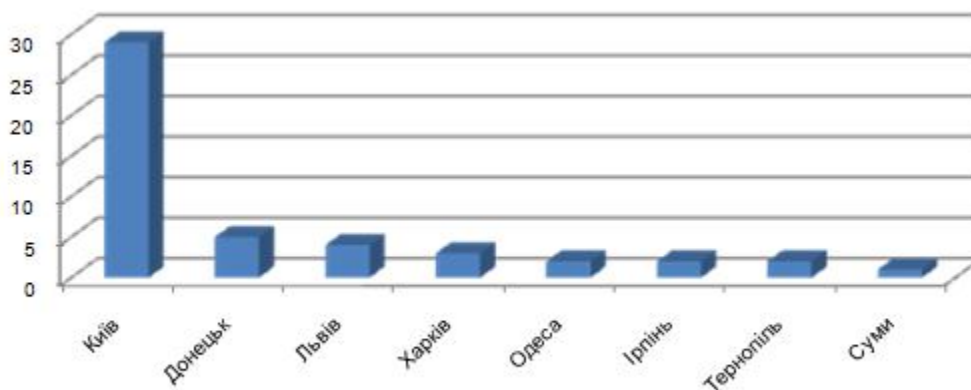

Рис. 2. Аналіз географії проведених економічних досліджень з проблем заставних операцій за містами

Відповідно до даних, представлених на рисунку 2, можна визначити найбільше місто – центр розвитку науки Київ, на який припадає 60,42 % всіх дисертаційних досліджень, в яких розглядалися проблеми заставних операцій.

Російська Федерація. Об'єктом аналізу виступає суцільна вибірка дисертаційних досліджень відповідно до електронного каталогу інформаційної бази Російської державної бібліотеки⁶. Відповідно до проведеного аналізу за заданим параметром –

“залог”, “ипотека”, “заклад” отримано 271 авторефератів дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук за економічними та юридичними науками протягом 1993 – 2010 років. Це дозволяє стверджувати, що в Російській Федерації протягом останніх 17 років (1993 – 2010 рр.) було виконано 271 дисертаційне дослідження, які були успішно захищені на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора економічних та юридичних наук (табл. 4).

Таблиця 4. Аналіз дисертаційних досліджень в розрізі науки.

Ступінь	К-ть	Частка	Автори
1	2	3	4
За ключовим словом “залог”			
К.е.н.	17	6,27	Егоров М.В., Лёшина Е.А., Митрофанова О.А., Лукьянов Е.Г., Пикузо Н.Г., Сугайпова И.В., Косарева Е.Н., Ракшин П.А., Гарипов Е.В., Крикунова Н.В., Леонов М.В., Савицкая С.С., Фомин Д.Е., Музыка Е.И., Подколзин И.А., Елин С.В., Понукалин А.В.
Д.е.н.	–	–	–
К.ю.н.	58	21,40	Али Абдула Салех Салем, Анциферов О.Д., Арасланов М.А., Баранов С.А., Барашян М.М., Белая О.В., Богданчиков С.В., Будилов В.М., Величко А.В., Вервиль Д.Д., Вязовская Т.Н., Вершинина С.И., Галицков К.В., Гололобов Д.В., Григорьева А.Г., Дашцэрэнгийн Батчимэг, Егорова Н.О., Жарова Е.В., Ильин А.В., Калмыкова А.В., Карабанова К.И., Кастальский В.Н., Ковалев В.Н., Коновалов А.А., Копылов К.В., Косенко Е.В., Крушина О.Г., Кузнецова А.В., Кулаков В.В., Кутафин Д.О., Медведева О.В., Моисеев М.Н., Морозов Д.Н., Нодирова Ш.А., Нудилов В.М., Пономарев М.Г., Поскребнев М.Е., Рогачев В.В., Родионова И.В., Роньжин А.А., Савельева Т.А., Сапрыкин С.Ю., Свириденко О.М., Скворцов В.В., Стенина Н.П., Судаков А.А., Трусова О.С., Тхагалов Р.А., Фархуллина О.Р., Фокин А.С., Харин А.Н., Хрулева З.В., Цыбко К.В., Черных А.В., Чжу Наньпин, Чув В.Ю., Шаповалова Т.И., Ястребов С.В.
Д.ю.н.	–	–	–
За ключовим словом “ипотека”			
К.е.н.	164	60,52	Абдуллаева Р.М., Авдеев Д.Ю., Авдеева А.С., Айдаева И.И., Аларин А.А., Александрова Н.В., Алексеев Р.Н., Алмосов А.П., Аляудинов М.Р., Алькова Е.В., Астраханцева М.И., Баркова О.И., Бердников И.В., Бобылева Ю.Е., Бондарева О.А., Бондаренко Ю.Н., Бонцевич Д.Н., Боровская Л.В., Боченина М.В., Брусницын Е.А., Бурцев К.М., Буш А.И., Васильева С.В., Васков В.О., Веремейкина В.Д., Виноградова М.Р., Вороненкова О.В., Гаврилова Э.Н., Гаджиев М.Г., Ганжа С.В., Глазер Т.Е., Головин О.Л., Голоскокова Е.В., Горбачев А.С., Думнов А.А., Дюссенбаев Н.М., Ерошенков К.М., Есин Е.Ю., Жукова Н.В., Журавлева К.З., Журов В.Ю., Завьялова И.В., Зангиева З.Г., Захаров Е.А., Зеленский Е.В., Зубарев Д.Ю., Зыков В.В., Ивановская А.В., Кабанов А.В., Калинин М.И., Калинина Д.В., Калинин К.Е., Каримов Б.Н., Касаткин С.И., Киданов В.Н., Ким А.Х., Киселева К.С., Кисмина Е.В., Клочков И.И., Князева Е.А., Козлова С.В., Коннов В.Н., Константинович Д.А., Коробкова М.В., Косой В.В., Костин С.Ю., Кострикин П.Н., Краснополянская А.Н., Крупин В.О., Кукулина Е.В., Кульмухаметова Ф.М., Куприченко Е.Н., Лебедев И.Л., Лисенкова О.Ю., Логинов М.П., Луговцова Н.Н., Лукашов А.И., Лунина Е.Д., Лучина Ю.А., Льянов Г.К., Макаренко М.П., Макаренков Н.М., Максимов В.В., Марков Э.И., Маркова С.В., Матуа Д.З., Матыцына Т.В., Мацнев О.В., Мачавариани С.З., Мещерякова М.А., Мутовин С.И., Мязова Я.С., Назметдинова Л.Г., Непряева М.Н., Нестеренко В.Г., Никулин И.М., Орешкович Е.В., Оселедец В.М., Павлова И.В., Павлова Л.Л., Пересыпкина Н.В., Петрова М.С., Печатникова С.М., Пожарников А.В., Покопцева Е.Б., Поляков В.А., Полякова М.Б., Попова М.А., Попова О.А., Пустоваров Э.А., Ростов В.В., Рощина Н.В., Рудикова О.М., Савруков А.Н., Саврукова Е.Н., Салова Н.Ю., Самохвалова Ю.В., Семенов К.И., Сергеенков В.В., Серебрякова Е.А., Сидорова Е.В., Синюкаев П.В., Скорбин К.М., Скударева Н.З., Слюсаренко Л.В., Смирнова А.Т., Смирнова Е.Л., Соловова О.Н., Сошин М.В., Старков О.Ю., Старкова Н.А., Субботин Р.А., Тарасов В.Л., Тимагина Ю.А., Ткачева Е.С., Трубицина О.С., Туркова О.А., Тюменцев С.Ю., Ужегов А.Н., Урвачев А.Ф., Фальковский А.В., Федорова А.Б., Федорова А.Е., Федулов Д.В., Федулова И.А., Федюшин А.Г., Фомина О.С., Фрумина С.В., Ханенко А.О., Хисамутдинов Р.Г., Хулагов Р.В., Чащина Т.Л., Черноскутов П.А., Чинаев Т.В., Шатина Н.П., Шилов М.Е., Шинкарева О.В., Широких А.В., Шкалов Г.А., Щербакова Н.А., Щетинин Я.В., Яковлев Р.А., Ямпольский Д.А., Яруллина Г.Р.
Д.е.н.	–	–	–
К.ю.н.	25	9,23	Руденко Е.Ю., Овчинников С.В., Козаченок О.П., Фиошин А.В., Замалеев Р.Р., Быстровский С.В., Лемешко Е.Н., Дударева Е.В., Заикин А.В., Ливанская Е.В., Наумов В.М., Хисамов А.Х., Филиппова Е.С., Стерхова М.И., Конев Е.Ю., Лазаренко Л.Б., Абрамова М.В., Марзаганов А.М., Пантюхина Е.В., Киселев А.А., Климов Я.Ю., Нетишинская Л.Ф., Мартемьянов В.В., Афанасьева Т.И., Ризк О.А.
Д.ю.н.	6	2,21	Вагапова Д.З., Гарипова З.Л., Кубасова Т.И., Лазарова Л.Б., Савинова В.А., Яхимович В.И.
За ключовим словом “заклад”			
К.е.н.	–	–	–
Д.е.н.	–	–	–
К.ю.н.	1	0,37	Серков Е.В.
Д.ю.н.	–	–	–
Разом	271	100	–

⁶ Электронная библиотека диссертаций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://diss.rsl.ru> станом на 10.11.2010 р.

Бібліометричний аналіз в розрізі наукових ступенів представлений в таблиці 4. Відповідно до даних таблиці можна стверджувати, що за досліджуваний період аналогічно як і в Україні найбільшу кількість робіт було захищено за ключовим словом “іпотека” на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. З 271 роботи тільки 6 захищено на здобуття доктора юридичних наук. Порівнюючи з вітчизняною практикою, варто зазначити, в Україні захищено

дві дисертації на здобуття доктора економічних наук, а на здобуття доктора юридичних наук – жодної. По ключовому слову “заклад”, в Російській Федерації захищено одну дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, аналогічно як і в Україні.

За кожним з вказаних розрізів, були підготовлені роботи за різним спеціальностями (табл. 5).

Таблиця 5. Аналіз дисертаційних досліджень в розрізі спеціальностей

Шифр 1	Спеціальність 2	Ступінь 3	К-ть 4	Частка 5
Економічні науки				
08.00.01	Економічна теорія	к.е.н.	12	4,43
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		12	4,43
08.00.05	Економіка та управління народним господарством	к.е.н.	69	25,46
		д.е.н.	2	0,74
	Разом по спеціальності		71	26,20
08.00.05, 08.00.10	Економіка та управління народним господарством / Фінанси, грошовий обіг і кредит	к.е.н.	5	1,85
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		5	1,85
08.00.10	Фінанси, грошовий обіг і кредит	к.е.н.	84	30,97
		д.е.н.	3	1,11
	Разом по спеціальності		87	32,08
08.00.10, 08.00.13	Фінанси, грошовий обіг і кредит / Математичні і інструментальні методи економіки	к.е.н.	–	–
		д.е.н.	1	0,37
	Разом по спеціальності		1	0,37
08.00.12	Бухгалтерський облік, статистика	к.е.н.	7	2,58
		д.е.н.	–	–
	Разом по спеціальності		7	2,58
08.00.13	Математичні і інструментальні методи економіки	к.е.н.	3	1,11
		д.е.н.	1	0,37
	Разом по спеціальності		4	1,48
Юридичні науки				
12.00.01	Теорія і історія права і держави; історія вчень про право і державу	к.ю.н.	2	0,74
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		2	0,74
12.00.02	Конституційне право; муніципальне право	к.ю.н.	1	0,37
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	0,37
12.00.03	Громадянське право; підприємницьке право; сімейне право; міжнародне приватне право	к.ю.н.	65	23,99
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		65	23,99
12.00.04	Підприємницьке право; арбітражний процес	к.ю.н.	1	0,37
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	0,37
12.00.06	Природоресурсне право; аграрне право; екологічне право	к.ю.н.	3	1,11
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		3	1,11
12.00.09	Кримінальний процес; криміналістика; оперативно-пошукова діяльність	к.ю.н.	7	2,58
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		7	2,58
12.00.13	Управління в соціальних і економічних системах (юридичні аспекти); права інформатика; застосування математичних методів і обчислювальної техніки в юридичній діяльності	к.ю.н.	1	0,37
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	0,37
12.00.14	Адміністративне право, фінансове право, інформаційне право	к.ю.н.	1	0,37
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	0,37
05.26.02 12.00.03	Безпека в надзвичайних ситуаціях / Громадянське право; підприємницьке право; сімейне право; міжнародне приватне право	к.ю.н.	1	0,37
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		1	0,37
12.00.03 12.00.06	Цивільне право; підприємницьке право; сімейне право; міжнародне приватне право / Природоресурсне право; аграрне право; екологічне право	к.ю.н.	2	0,74
		д.ю.н.	–	–
	Разом по спеціальності		2	0,74
	Разом		271	100,00

Виходячи з даних таблиці 5 роботи з питань заставних операцій виконувались за різними спеціальностями, а в ряді випадків на перетині спеціальностей, що пов'язано з обранням об'єктом та предметом дослідження.

Проведений кількісний аналіз дисертаційних досліджень в розрізі спеціальностей вказує, що найбільша кількість робіт захищена за спеціальністю 08.00.10 – “Фінанси, грошовий обіг і кредит” та 08.00.05 – “Економіка та управління народним господарством”. За даними спеціальностями було

захищено 87 та 71 дисертаційну роботу відповідно, з них 84 та 69 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук та 3 і 2 – доктора економічних наук.

За іншими спеціальностями захищено значно менше дисертацій. Так, за спеціальністю 08.00.01 – “Економічна теорія” було захищено 12 робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. За спеціальністю 08.00.12 – “Бухгалтерський облік, статистика” захищено 7 робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. За спеціальністю 08.00.13 – “Математичні і інструментальні методи економіки”

захищено 4 роботи з яких 3 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук та одна робота на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Крім зазначених спеціальностей в Російській Федерації виконувалися роботи присвячені заставам операціям на перетині двох спеціальностей, серед яких:

✓ 08.00.05 – “Економіка та управління народним господарством” та 08.00.10 – “Фінанси, грошовий обіг і кредит” (5 кандидатських дисертацій);

✓ 08.00.10 – “Фінанси, грошовий обіг і кредит”, 08.00.13 – “Математичні і інструментальні методи економіки” (1 докторська дисертація).

Серед дисертаційних досліджень економічного спрямування варто звернути увагу на розглянуті проблеми, пов'язані з оцінкою вартості заставленої майна (дисертація Є.В. Гаріпова – 08.00.10 “Оцінка заставної вартості в системі іпотечного кредитування”,

дисертація П.А. Ракшина – 08.00.10 “Оцінка заставного забезпечення при визначенні внутрішнього кредитного рейтингу банківських позик”), бухгалтерським обліком заставних операцій (дисертація Н.Г. Пікузо – 08.00.12 “Бухгалтерський облік заставних операцій в ломбардах”, дисертація І.В. Сугаїпова - 08.00.12 “Облік іпотечних та заставних операцій в системі будівничого комплексу: за матеріалами Республіки Аджигея”)

По юридичним наукам найбільшу кількість дисертацій було захищено за спеціальністю 12.00.03 – “Громадянське право; підприємницьке право; сімейне право; міжнародне приватне право” 65 робіт на здобуття кандидата юридичних наук. По всіх інших спеціальностях захищена невелика кількість дисертацій.

Проведено аналіз динаміки, який дає можливість визначити активність досліджень в певний часовий проміжок. Результати даного аналізу представлені на рис. 3.

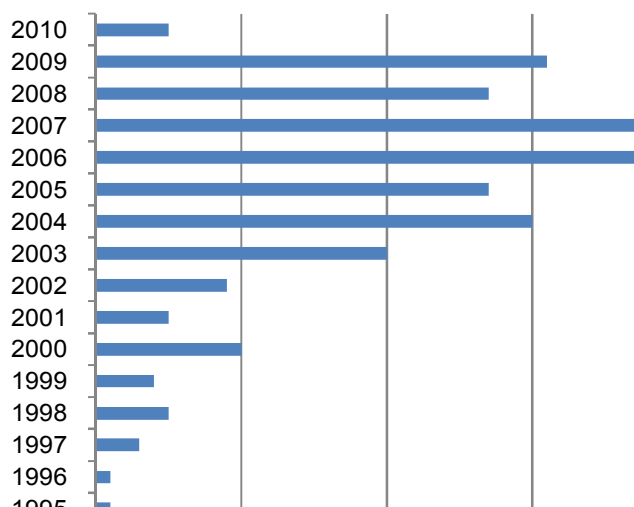

Рис. 3. Динаміка виконання дисертаційних досліджень з проблем заставних операцій по економічним та юридичним наукам

Виходячи з даних рис. 3, спостерігається значне пошкваллення досліджень пов'язаних з проблемами заставних операцій протягом останніх 8 років. Найбільш плідними були 2006 та 2007 роки, коли було захищено 44 та 45 дисертацій відповідно.

Таким чином, проведений бібліометричний аналіз дисертаційних досліджень виконаних російськими вченими, дає можливість говорити про необхідність дослідження всіх аспектів прояву застави. Такі дослідження дозволять з'ясувати особливості прояву застави, виявити її наслідки та визначити інструменти їх уникнення.

Важливу роль сьогодні повинні зайняти дослідження облікового характеру, що дозволять визначити напрями зміни теорій та концепцій бухгалтерського обліку. В умовах глобалізації створюється нове суспільство, нові соціально-економічні відносини, які вимагають формування нової

теорії, а на її основі нової, яка забезпечить розвиток методології та організації бухгалтерського обліку в нових умовах господарювання.

Перегляд існуючих теорій та концепцій розвитку бухгалтерського обліку відповідно до нових умов дозволить надати бухгалтерському обліку нового статусу, який би служив інструментом управління економікою не лише в окремих руках, а був засобом уникнення соціально-економічних наслідків глобалізаційних процесів.

Крім дисертаційних робіт, даному напрями дослідження приділяли увагу і автори публікацій у наукових виданнях, та періодичній літературі. Для повного аналізу наукових досліджень з проблем заставних операцій розглянуто періодичну та наукову літературу, а також вісники і науково-практичні конференції. Проаналізовано фахову періодичну літературу з 1998 по 2010 рр. за напрямами дослідження (табл. 6).

Таблиця 6. Наукові публікації за напрямами дослідження

Напрями дослідження	К-ть публікацій	Автори
Застава		
Бухгалтерський облік	5	Алексевич О., Голошевич І., Романов О., Хмелевський І., Чалий І.
Податковий облік	23	Бендарчук Г., Боровець В., Гонтаровський С., Дмитрієв О., Дудоров О., Житников А., Журавська І., Ільницький Ю., Карпов Л., Клуцько О., Кобилянський В., Ковальов Д., Колянковський Т., Кучерак Д., Левітан О., Матвеев О., Матвійчук Г., Падошик Ю., Рожновська Л., Романов О., Свіржський Б., Харитоновна Н., Хмелевський І.
Законодавство (правові засади)	16	Бороденко С., Вишневецька В., Водоп'янова О., Дроботта С., Єфімов О., Кам'янський А., Колянковський Т., Коморний О., Корнюк О., Ланчак С., Литвинов А., Марченко Р., Міняйло В., Фатєєва Н., Хілінський Ю., Хмелевський І.
Застава цінних паперів		
Бухгалтерський облік	1	Іванов С.
Податковий облік	1	Іванов С.

Найбільшу увагу автори приділяють заставі, а саме такому напрямку як податковий облік (податкова застава). Найменшу увагу приділяють питанням бухгалтерського обліку застави.

Проведено аналіз кількості надрукованих статей в кожному із видань, результати якого представлені і табл. 7.

Таблиця 7. Аналіз назв статей за ключовим словом "застава", "завдаток", "застава цінних паперів" в наукових виданнях України 1998-2010 рр.

№ з/п	Назва журналу	Роки			Разом
		1998-2000	2001-2005	2006-2010	
Застава					
1	Все про бухгалтерський облік	1	6	7	14
2	Дебет-Кредит	–	6	7	13
3	Економіка, фінанси, право	2	1	–	3
4	Податки і бухгалтерський облік	–	1	1	2
5	Податкове планування	–	3	2	5
6	Бізнес бухгалтерія	–	–	9	9
7	Будівельна бухгалтерія	–	–	1	1
8	Бухгалтер	–	–	2	2
9	Вісник прокуратури	–	–	1	1
Завдаток					
1	Бухгалтер	–	–	1	1
Застава цінних паперів					
1	Дебет-Кредит	–	5	–	5
Разом					56

Найбільше питання заставних операцій було висвітлено у таких виданнях як Дебет-Кредит, Все про бухгалтерський облік та Бізнес бухгалтерія, зокрема розглядалися питання існуючої практики обліку заставних операцій, проблем оподаткування та нормативного регулювання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проблеми заставних операцій намагалися вирішити багато представників вітчизняної та зарубіжної облікової науки. Проте залишається ряд проблемних питань економічного характеру, пов'язаних із заставою.

Аналіз динаміки досліджень питань застави показує підвищення зацікавленості науковців у 2005-2009 роках, зокрема в Україні у дисертаціях юридичного напрямку О.І. Виговського, Т.В. Данченко, Ю.В. Донченко, М.М. Дякович, Д.О. Мальцева, С.В. Нижного, В.Д. Сидор, Ю.В. Шевцової, в Росії у дисертаціях юридичного напрямку Г.І. Андрєєвої, С.Г. Арбузова, О.Є. Бажанова, О.О. Бассової, О.В. Берегулі, Д.С. Волковського, М.М. Гесенко, О.Л. Гринько, Є.А. Дядько, О.О. Євтух, О.М. Калівошко, В.А. Костюк, Г.Ю. Марченко, Тіней, Р.О. Ткаченко, О.В. Тригуб та інших.

За досліджуваний період в Україні дисертації економічного напрямку були дисертації В.А. Костюк на тему "Іпотечне кредитування із заставою земельних ділянок сільськогосподарського призначення" та Т.О. Сірош на тему

"Оцінка заставного майна в системі кредитування". Варто зазначити, що в Україні за даним напрямком за спеціальністю облік і аудит дослідження відсутні.

Аналіз тематики дисертаційних досліджень в рамках спеціальностей економічних та юридичних наук вказує на зростання зацікавленості юридичної науки України у вирішенні проблем заставних операцій. Варто зазначити, що питанню обліку, контролю та відображенню у звітності не приділено достатньо уваги з боку науковців.

Зважаючи на існуючі проблеми бухгалтерського обліку та контролю та висвітлені у наукових працях проблеми правового регулювання, визначено перспективні напрями дослідження, а саме: виявлення зв'язку застави з умовним фактом господарського життя та його наслідками, вдосконалення методики обліку операцій з заставою відповідно до її економічної та юридичної суті.

ЗАТКА Тетяна Вікторівна – здобувач Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– проблеми обліку зобов'язань та забезпечення їх виконання